

**Тема уроку:
Особливості будови
розповіді та
елементарного
роздуму**

З

А

В

→ пригадати основні складові розповідного тексту;

Д

А

→ формувати вміння будувати елементарний роздум;

Н

→ удосконалювати навички визначати тему й головну думку тексту;

Н

→ збагачувати словниковий запас.

Я

**ТИПИ
МОВЛЕННЯ**

що відбувалося?

РОЗПОВІДЬ

*який? яка?
яке? які?*

ОПИС

чому?

РОЗДУМ

Прочитайте і порівняйте три тексти (розповідь, опис, роздум) і висновки щодо них. Ознайомтеся із значенням деяких слів. (самостійно). Якщо щось незрозуміло, уточніть, перепитайте.

Текст-розповідь

У народі існує повір'я, що від тих батьків, які не знають та не дотримуються звичаїв, народжуються діти, які стають вовкулаками. У день Святого Юрія така дитина перекидається вовком та бігає разом з іншими звірами лісом. Потім вона знову стає людиною. Живучи в людській подобі, вовкулака з людьми не вітається, до церкви не ходить, звичаїв людських не знає і знати не хоче.

Акцент у тексті на дію, тому доречно ставити запитання: що відбувається?

Вовкула́ка — міфічна істота, людина, що перекидається на вовка, або перетворена у вовка, тобто перевертень. Вірування у вовкулак були свого часу поширені по всій Європі, включаючи й Україну.

Текст-опис

Різдвяну зірку виготовляли, як правило, із звичайного решета, до якого прикріпляли промені, обклеєні різнокольоровим промасленим папером. Зірку прикрашали фольгою, яскравими стрічками та китицями. Усередину вставляли свічку, яку під час виконання обряду запалювали.

Зірка була яскрава, виразна, акуратно й ретельно оздоблена. Це був традиційний атрибут обряду колядування.

Акцент у тексті на ознаку, тому доречно ставити запитання: який? яка? яке? Які?

Атрибу́т (attribute) — невід'ємна, необхідна для забезпечення цілісності об'єкта (предмета) або суб'єкта (людини) властивість, його частина, додаток.

Текст-роздум (розгорнутий)

(Теза) Людина не має права забувати народні звичаї, традиції, (доказ) тому що душа її буде здрибнена. Не перейнявши від дідів та батьків усе найкраще, що народ надбав, людина не зможе це найкраще зберегти й передати в спадок своїм дітям та онукам. (Висновок) Ось чому знати й берегти народні традиції та звичаї - обов'язок кожного з нас.

Акцент у тексті на причину, аргументи, висновок, тому доречно ставити запитання: чому?

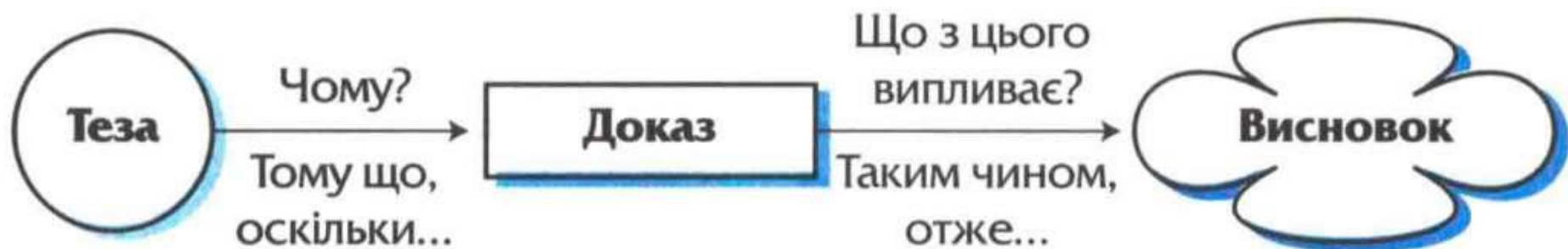
Традіція — це елементи культури, що передаються від покоління до покоління і зберігаються протягом тривалого часу.

Роздум — це висловлювання, мета якого — довести істинність чи хибність якоїсь думки (тези).

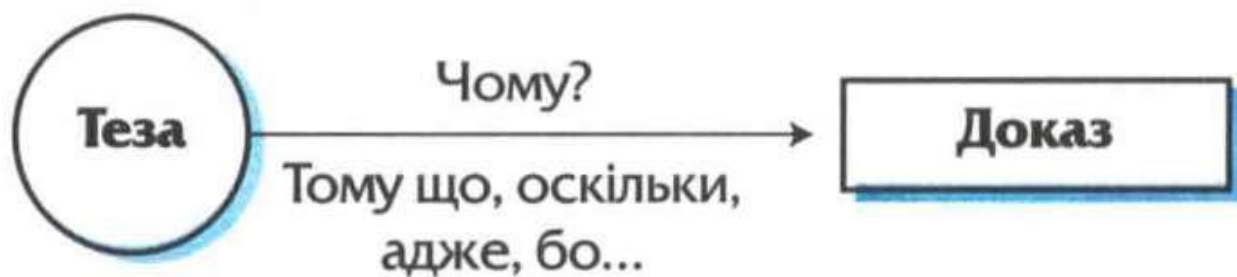
Роздум відповідає на питання **ЧОМУ?**

Роздум буває розгорнутий і стягнений.

СХЕМА РОЗГОРНУТОГО РОЗДУМУ

СХЕМА СТЯГНЕНОГО РОЗДУМУ

Слова-формули твору-роздуму

Твір-роздум (стягнений)

Теза+докази:

Доведемо це. Тому що .... Це можна довести так (таким чином). Це пояснюється так. Через те, що... . Я думаю, що... . На мою думку.... Я впевнений, що ...

Твір-роздум (розгорнутий)

Докази+висновок:

Узагальнимо сказане. Отже, ... Таким чином,...

Завдання. Прочитайте текст-розповідь з елементами роздуму.

ЩИРИЙ ДРУГ

В одного селянина був великий собака. Став той собака старий і вже не міг стерегти хазяйського добра. Не захотів хазяїн даремно годувати собаку.

Поплив він з ним на човні і взяв із собою доброго мотуза й камінь. Одпливши далеченько від берега, став він камінь на мотузку в'язати. Дивиться на нього собака своїми розумними очима, ніби тямить, що хоче робити хазяїн. Прив'язав той дядько камінь на шию собаці, підвівсь і, штовхнувши пса чоботом, скинув його у воду.

Собака зник, але човен раптом дуже перехилився на один бік, хазяїн не втримався й упав у воду. Хвиля захлюпнула його, уже став потопати.

Коли чує, що хтось тягне його. Аж то собака: камінь у нього розв'язався - і він кинувся рятувати хазяїна. Ухопив його зубами за одягу, виплив з ним на берег, ледве дихаючи.

Заплакав дядько, обняв того собаку, і гірко було йому, і соромно. До самої смерті годував і жалів він щирого друга свого (Нар. творчість).

Напишіть висновок (3-4 речення): чого навчає цей твір?

Визначте:

1. Тему чи основну думку виражає заголовок?
2. Визначити особливості змісту тексту:
  - а) розповідається про якісь події;
  - б) описуються ознаки предмета, істот, явищ природи;
  - в) розмірковується над тим, що відбувається.

Домашнє завдання:

Параграф 50 (с.149-150)

Вправа 400, завдання 3 (письмово
5-8 речень)

Як працювати над твором-роздумом

Продумай тему твору-роздуму.

Коротко й чітко продумай основну думку (**тезу**). Добери переконливі **докази** (факти із життя, власних спостережень, літератури тощо).

Зроби висновки.

Уживай слова і фрази для зв'язку окремих частин роздуму (таким чином, тому що, отже, через те що та інші).

Удосконаливши написане на чернетці, перепиши твір у зошит.